

INLEIDING	1
1. Het corpus	1
2. Film en de Eerste Wereldoorlog als studiedomein	3
3. Thematisch opzet	4
HOOFDSTUK 1 INLEIDENDE THEORETISCHE BESCHOUWINGEN	5
1. Het debat	6
2. De historische speelfilm als genre	11
Speelfilm als manier om ‘aan geschiedenis te doen’: de visie van historici	12
De definiëring van het genrebegrip in het bestaande onderzoek	12
De kenmerken van het historische genre	13
Vertekeningen in het bestaande onderzoek	14
De speelfilm als vorm van ‘nieuwe geschiedschrijving’?	15
Filmwetenschappelijke benadering van de historische film als genre	16
De historische film als genre binnen de filmwetenschappen	17
Genre, een procrustesbed?	20
3. Tekst en context: op zoek naar een bruikbare pragmatiek voor de historische speelfilm	21
Filmstudies en intertekstualiteit	22
Herpositionering van het genrebegrip en de uitbouw van een intertekstueel model	23
Bouwstenen van een intertekstueel model	23
Intertekstuele relaties	25
Intertekstualiteit en de ‘lezer’/onderzoeker	26
Filmische intertekstuele pragmatiek en inhoudelijke kennis	26
De verantwoordelijkheid van de onderzoeker: de organisatie van intertekstuele netwerken	28
4. Intertekstualiteit en de historische speelfilm	29
De historische speelfilm en het historisch relativisme	29
Geschiedschrijving	32
Historische cultuur	33
De filmisch historische werkelijkheid	34
Besluit	36
HOOFDSTUK 2 ANTICIPATIE OF REPRESENTATIE? DE VERBEELDING VAN DE OORLOG IN MAUDITE SOIT LA GUERRE	37
1. Alfred Machin: pionier van de Belgische cinema	37
2. Conflict in beeld gebracht: schilderkunst, fotografie en film	39
Historische verbeelding van conflicten	39
Patriottisch reveil en pacifisme aan de vooravond van de oorlog	43

Patriottisme	43
Pacifisme	46
3. Beeldvorming en technologische vooruitgang	50
Nieuwe inzichten in artillerie en infanterie	51
<i>Les grandes manœuvres</i>	52
De vlucht van Icarus	54
Het Belgische leger verkent het luchtruim	56
Alfred Machin verovert het luchtruim	58
Besluit	61

HOOFDSTUK 3 DE VERBEELDING VAN HET VERZET: DE LEGENDEN ROND LA LIBRE BELGIQUE IN DE BELGISCHE SPEELFILM 63

1. De legenden rond de krant	64
<i>La Libre Belgique</i> clandestine, 1915-1918: hoop in moeilijke tijden	64
Een blijvend succes: de verhalen over <i>La Libre Belgique</i> na de oorlog	65
2. De films over <i>La Libre Belgique</i>	67
3. 'Cette fois, la Belgique produit!'	68
Een gunstig klimaat voor Belgisch gezinde entrepreneurs uit de filmwereld	68
Productie, vertoning en receptie	70
4. Documentair materiaal: authenticiteit	72
5. De legenden in de speelfilms	74
De oprichting en organisatie van de krant	74
Het abonnement van von Bissing	78
De <i>cave automobile</i>	81
Besluit	85

HOOFDSTUK 4 DE REPRESENTATIE VAN MARTELAARS IN DE BELGISCHE SPEELFILM 87

1. Getuigenis van een moeizame demobilisatie van de oorlogscultuur: de huldiging van Gabrielle Petit in de Belgische speelfilm	90
Gabrielle Petit in de Belgische speelfilm	90
<i>La Libre Belgique et l'héroïque Gabrielle Petit</i> (1921)	90
<i>Femme belge</i> (1928)	90
Gabrielle Petit: °Doornik 1893 - †Brussel 1916	94
De cultus rond Gabrielle Petit	95
Tijdens de oorlog	95
Na de oorlog	96
De naoorlogse cultus en de oorlogsculturen	98
De speelfilms en de cultus rond Petit	99
In de marge van de herinnering: Petits spionageactiviteiten	99

In het centrum van de herinnering: Petits martelaarschap	101
De cultus van de vrouwelijkheid of het in de kiem smoren van een counterdiscours	106
Een traditie van vrouwelijke martelaars	109
De vereniging van koning, God en vaderland	113
Een nationale heldin	114
1921-1928: demobilisatie van de oorlogscultuur in <i>Femme belge</i>	117
Besluit	119
2. De heroïsche opoffering van een Belgisch soldaat: de verheerlijking van caporal Trésignies in de Belgische speelfilm	121
<i>Âme belge</i> : ‘un film patriotique en six parties’	121
Léon Trésignies: °Bierghes 1886 – †Pont-Brûlé 1914	123
De cultus rond Trésignies: de verering van een soldaat in militaire en burgerlijke kringen	124
De speelfilms en de cultus rond Trésignies	126
Martelaar vs. collaborateur: Trésignies vs. Kreuzebaum	126
Opoffering in navolging van Jezus Christus	128
Een arbeider die zijn afkomst overstijgt	129
Besluit	130
3. De cinematografische representatie van heroïsche kinderen: Yvonne Vieslet	132
Yvonne Vieslet: °Monceau 1908 - †Marchienne 1918	132
De cultus rond Yvonne Vieslet	133
De speelfilms over Yvonne Vieslet	134
<i>Jeune Belgique</i> (1922)	134
<i>La petite martyre belge</i> (1928)	135
<i>La tragédie de Marchienne</i> (1938)	136
De cinematografische representatie van Yvonne Vieslet	143
Yvonne's heroïsche daad	143
Bestrafing van de schuldige	145
<i>La fleur des martyrs</i>	148
Ontwikkeling tot martelares	149
Stevige lokale verankering	151
Patriottisme en heroïsme op kindermaat	152
Kinderen en adolescenten in de Belgische oorlogsfilms	152
<i>Fugues héroïques</i>	154
Onopvallende spionnen	155
Heroïsch gedrag als <i>rite de passage</i>	157
Besluit	158

HOOFDSTUK 5 DE VIJAND VERBEELD	161
1. Een vijandsbeeld schatplichtig aan de oorlog van 1870	162
2. Een eerste generatie oorlogsfilms: 1919-1925	164
Teutonen, Pruisen of Duitsers?	164
Duitsland als aansteker en grote verantwoordelijke voor de wereldbrand	165
Semantische stereotypen: <i>Les boches</i> , von Bissing en Fritz	169
Iconografische stereotypen	170
Duitsers als <i>cochons</i>	173
Een raciaal discours	175
Barbaarse wreedheden: het trauma van de zomer van 1914	178
De zomer van 1914	178
Het trauma herbeleefd, 1918-1919	179
Op zoek naar blijvende erkenning	181
3. Woelige overgangsjaren: 1925-1933	183
Europese reconciliatie en de <i>pacifist turn</i> : de vijand in een nieuw perspectief	183
Voorzichtig pacifisme in de Belgische speelfilm	184
Binnenlandse problemen geïllustreerd door een veranderd vijandsbeeld	185
Subtiele verwijzingen naar de vijand van weleer	187
4. Hermobilisatie van de oorlogscultuur: 1933-1939	188
De temperende invloed van toenemende politieke instabiliteit	188
Twee kinderen van dezelfde tijd: <i>Gardons notre sourire</i> (1937) en <i>Passeurs d'hommes</i> (1937)	190
Stereotiepe maar onschuldige vijanden	194
<i>Passeurs d'hommes</i> : de implicaties van de verfilming van een anachronistisch boek in de ban van de oorlogscultuur	195
1931: een anachronistisch boek?	196
1937: een anachronistische film?	197
Duitse diplomatie en censuur	198
Stereotypen in <i>Gardons notre sourire</i> : zelfreflectie en metageschiedenis	202
Besluit	203
HOOFDSTUK 6 HET BEELD VAN DE EIGEN NATIE	205
1. Koning Albert I: Belgisch boegbeeld	205
Albert I, de mythische koning	206
Albert I in de speelfilm	207
De jaren '20: herinnering aan het optreden van de koning op symbolische momenten	208
4 augustus 1914	208
1914-1918: de koning bij zijn troepen aan het front	211

22 november 1918: de oorlog is nu echt afgelopen	213
1930: een moderne en vooruitstrevende natie viert haar eeuwfeest	214
Micky Mouse, Bessy Love en Albert I	214
Het appèl van Albert I: <i>La flamme du souvenir</i> (1930) en <i>Le carillon de la liberté</i> (1931)	215
1934: de herinneringscultus	219
Documentaire herinnering aan de koning-soldaat: het bioscoopjournaal en de documentaire film	219
De subtiele inhaalbeweging van de fictiefilm: de verankering van koning Albert in de filmische oorlogsherinnering	221
De koning, de mythe en de speelfilm	222
2. De ziel van België	224
1914! De Belgische ziel ontwaakt	224
De 'godsvrede' en de hoogdagen van de patriottische speelfilm	228
De krampachtige bevestiging van de Belgische eenheid	232
<i>Yser</i> (1928): 'Flamands et Wallons ne sont que des prénoms, Belges est notre nom de famille'	233
<i>Le carillon de la liberté</i> (1931): 'Belgique, foyer commun des Flamands et des Wallons'	235
<i>Gardons notre sourire</i> (1937): een Belgisch Babylonia	238
3. Un peuple de <i>zwanzeurs</i>	240
De zwanze in de film: voortzetting van de Beulemans-traditie	240
Gaston Schoukens: 'la zwanze ne perdit jamais ses droits'	243
Besluit	247
HOOFDSTUK 7 EEN VLAAMS-NATIONALISTISCH DISCOURS: MET ONZE JONGENS AAN DEN IJZER	249
1. Context	250
De Landtsheer als propagandist	250
Productiegeschiedenis van <i>Met onze jongens aan den IJzer</i>	252
Vertoning & receptie van <i>Met onze jongens aan den IJzer</i>	255
De triomfantelijke rondreis der IJzerfilmen	255
Filmavonden georganiseerd door lokale Vlaamse verenigingen	256
Een avondvullend programma	257
Een reuzensucces?	259
Authenticiteit	260
Waarheidsgetrouwheid: een belangrijke zorg	260
Nieuwsbeelden: een aura van objectiviteit	261
Montage brengt de authenticiteit in het gedrang	265
2. Analyse	266

Beschrijving	266
Vehikel van het IJzerbedevaartcomité	267
Hoop op den oogst, oh Vlaanderenland	268
Belgische repressie en provocatie	271
Vlaamse eisen	272
Antibelgicisme?	274
Pacifisme?	275
De IJzersymbolen	279
Besluit	283
ALGEMEEN BESLUIT	285
BIBLIOGRAFIE	I
BIJLAGE I: LIJST VAN BELGISCHE SPEELFILMS OVER DE EERSTE WERELDOORLOG (1913-1939)	XXV
INDEX	